

Una recerca universitària alimenta la hipòtesi que Cristòfol Colom fos tortosí

La investigació la recull un documental elaborat per Televisió Espanyola i una productora, que conclouen de forma poc convincent que el descobridor d'Amèrica no era d'origen italià sinó un jueu convers del llevant de la península Ibèrica

Tortosa. Ò. Meseguer Julian

Historiadors com Ricard Carreras o Enric Bayerrí i estudiosos com l'empresari tortosí Manuel Bestratén van nodrir la possibilitat que Cristòfol Colom fos de Tortosa, partint de la base indicària que era català: el 2009, un estudi de la investigadora Estellé Iri-zarry va concloure que el descobridor d'Amèrica va créixer sota els dominis de la Corona d'Aragó i que la seua llengua materna era el català. Això lliga amb la conclusió a la qual ha arribat el documental *Colón ADN. Su verdadero origen*. La pel·lícula està elaborada per RTVE i Story Producciones i recull el projecte liderat durant els últims 20 anys pel forense José Antonio Lorente, catedràtic de la Universitat de Granada. El treball audiovisual ha sigut criticat per historiadors i experts en genètica perquè no aporta proves sòlides de la tesi que acaba defensant i que validaria la teoria de l'origen tortosí de Colom.

Colón ADN. Su verdadero origen confirma que les restes de Colom exhumades de la catedral de Sevilla l'any 2003 -tot i que una part del seu cos estaria inhumada a la República Dominicana- corresponen al descobridor d'Amèrica. Fa 20 anys, això només era una especulació, però, segons el documental, les noves tècniques d'anàlisi de l'ADN, a partir de les restes òssies tant de Cristòfol Colom com del seu fill Hernando (o Ferran) Colom, han permès establir amb més certesa que Sevilla guarda part del cos de Colom i que ell va ser un jueu convertit al cristianisme, és a dir, un jueu convers sefardita, nom hebreu amb què es coneixia la península Ibèrica. Fins i tot el nom de Cristòfol podria respondre al bateig cristià del popular navegant, de qui se'n saben amb exactitud ben poques coses de la seua etapa anterior al descobriment d'Amèrica, l'any 1492. Lorente defensa, en tot cas, que tant al cromosoma Y-heretat del pare com a l'ADN mitocondrial-heretat de la mare- de Ferran Colom hi

José Antonio Lorente, amb restes del cos de Cristòfol Colom. / STORY PRODUCCIONES

ha trets compatibles amb un origen jueu.

PER ELIMINACIÓ A més a més, el documental, per la via de la investigació genètica d'altres restes de figures vinculades al descobridor, descarta que Colom fos portuguès, gal·lec, castellà, navarrès o mallorquí, com especulaven altres teories, i fa seua, per eliminació, la teoria de l'investigador català Francesc Albardaner, que aposta perquè Colom fos nascut en el si d'una família de teixidors de València. Tot i això, la recerca no aporta cap indicatiu pel qual se pugui descartar que Colom fos nascut al Principat de Catalunya. Ans al contrari, si es creua tota la informació aportada amb la suposada catalanitat de Colom -introduïda per l'historiador peruà Lluís Ulloa-, l'opció de Tortosa guanya entitat.

Tampoc no queda descartada l'opció que sempre ha tingut més adeptes entre els historiadors colombins: que Colom fos genovès, si bé és sabut que en els seus escrits que es conserven no va usar mai l'italià.

Sobre l'origen "genovès" descansa tot just la primera teoria que el feia tortosí, la de l'historiador Enric Bayerrí (1882-1958), ratificada pos-

teriorment per Manuel Bestratén Sabaté, autor del llibre *A l'entorn del gran navegant Cristòfol Colom, de Santa Maria de la Cinta i de Tortosa* (2001).

BAYERRÍ I BESTRATÉN Bayerrí proposava que Colom podria ser originari de l'illa de Gènova, que antigament hi havia just davant de Tortosa -precedent de l'actual barri de Ferriès- i que Ramon Berenguer IV va donar als genovesos pel seu suport militar durant la conquesta de Tortosa, el 1142. Per tant, hi ha una Gènova "tortosina" que podria haver dut a l'equívoc que l'almirall Colom fos nascut al nord-oest d'Itàlia.

Segons recordava un article publicat per *El Punt Avui* l'any 2009, Bayerrí també va defensar la presència de nombrosos veïns amb el cognom Colom entre la població d'aquella illa, així com el fet que el cronista Cristòfor Despuig, en els seus *CoHoquis* del 1557, se va referir a Colom utilitzant la grafia catalana del cognom.

EL COGNOM COLOM Sobre el cognom Colom, se pot afegir que actualment hi ha un total de 24 persones de les Terres de l'Ebre que tenen Colom com a primer cognom -20 de les

Si Despuig hagués sabut que Colom era tortosí, ho hagués esbombat arreu"

Roc Salvadó. Historiador

quals, del Baix Ebre i n'hi ha 20, que tenen Colom com a segon cognom. A Catalunya, la xifra s'eleva fins als 1.840 ciutadans amb el primer cognom Colom, i 1.869, amb el segon. Quant a la paraula de Despuig, també és un argument que es podria utilitzar en contra de la pretesa tortosinitat de Colom. **"Despuig, tan tortosí, parla de l'almirall Colom només 60 anys després de la mort de Colom, i enlloc diu que fos tortosí. Si Despuig hagués sabut que Colom era tortosí, ho hagués esbombat per tots els cantons i si no ho fa, és prou significatiu"**, reflexiona l'historiador paülenc Roc Salvadó, en declaracions a este periòdic.

Salvadó sí que considera important que Colom, en tornar d'Amèrica, aterra a Barcelona, **"i la Generalitat s'hi referix com el català Colom"**. **"No nomenar Catalunya quan se parla de Colom és interessant i fins i tot sospitos"**, tanca. **"Que era un**

jueu convers i que el van ajudar els conversos, és així, no és cap cosa nova", afegix.

Tant Salvadó com Albert Curto, director de l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre, coincideixen a relativitzar la importància del lloc de naixement de Colom, si bé Salvadó matisa que **"havia de ser del Mediterrani septentrional i occidental"**.

"És un tema recurrent, que ha estat plantejat moltes vegades, i està vinculat amb la participació de Gènova en la conquesta de Tortosa", admet Curto. També reconeix que Tortosa tenia contactes comercials amb Gènova, Pisa, Sicília, Sardenya o Nàpols, però **"no se sap res més"**. **"Tot el que no es basa en documentació, és novel·lesc. Amb les proves que tenim avui, jo no em decantaria per cap teoria"**, manifesta Curto, en conversa amb el SETMANARI L'EBRE.

BUIT DOCUMENTAL **"La figura de Jesucrist comença a tindre transcendència passat el seu temps, quan se comença a construir una llegenda amb posterioritat. Però la transcendència de Colom és durant la seua vida, amb el descobriment, al moment, i és estrany que no hi haja indicis conclouents sobre el seu origen"**, exposa l'arxiver tortosí.

Bestratén, en el seu llibre editat ja al segle XXI, feia la següent elucubració: **"Si el gran descobridor era devot de Santa Maria de la Cinta, és perquè la coneixia i si la portava al cor, és lícit pensar que la seua devoció se li havia inculcat des de petit, el que ens porta a considerar que Cristòfol Colom havia d'haver estat a Tortosa i, en conseqüència, calla que conegués a fons la ciutat i el seu territori"**. En el llibre, també fa esment de referències al riu Ebre i a la ciutat emprades per escrit pel seu fill Ferran Colom, però impregna d'interrogants la seua sentència: **"Era Cristòfol Colom català, fill de Tortosa? La resposta que donem avui és de cautela, però pensem que és possible"**.